

Vse to nazorno prikaže v analizi delovanja pripovedovalske skupine Za 2 groša fantazije, katere članice je bila tudi sama. Delovanje skupine je bilo tesno povezano z Radiom Študent, kjer je folklorna pripoved »najprej zaživela kot zvočna oblika: svoje poslušalce si je pridobila kot radijska vsebina, šele pozneje kot vsebina pripovedovalskega dogodka« (str. 65). S temi pripovedovalskimi dogodki, predvsem s Pravljičnimi ReŠetanji, je skupina v slovenskem prostoru pripovedovanje vzpostavila kot zares urbano klubsko obliko, ki nagovarja odraslega urbane ga poslušalca.

V nadaljevanju se avtorica posveča natančni analizi pripovedovalskih slogov treh najbolj prepoznavnih pripovedovalcev skupine Za 2 groša fantazije: Roka Kušlana, Katje Preša in Boštjana Napotnika. Pri vsakem na podlagi analize teksta, sprememb v fabulativnem ogrodju, vsebinskih dopolnitev, aluzij

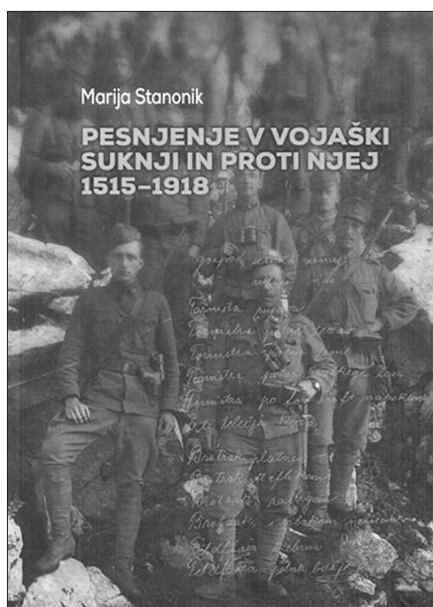
na kontekst zunaj pravljice in pripovedovalskih komentarjev dogajanja analizira tri pripovedovalske interpretacije. Nadalje razčleni ravnino jezikovne teksture, in sicer glede na besedišče, besedne in stavčne figure, diskurzivne označevalce, komunikacijo s publiko, uvodni nagovor občinstva in neposredno nagovarjanje publike med pripovedovanjem. S pomočjo analize prikaže pomembne značilnosti, s katerimi posamezni pripovedovalci uspešno nagovarjajo in zabavajo občinstvo. Avtorica ugotavlja, da je njihov cilj predvsem doseganje humornega učinka ter skupna zabava pripovedovalca in občinstva, kar pomembno določa izbiro pripovedovalskih sredstev. Obenem primerjava različnih pripovedovalskih interpretacij prikaže razvoj posameznega pripovedovalca od radijskega interpreteta do odrskega pripovedovalca, ki se zaveda svojega mesta na odru in se odziva na reakcije občinstva. Pripo-

vedovalci se v interpretaciji prilagajajo kontekstu; pripovedovanje je živa komunikacija, ki se udejanja v konkretnem času in prostoru. Med pripovedovanjem misli in domišljijo poslušalcev vodi pripovedovalec, zato je pomembno, kaj pripoveduje in kaj sporoča. Nekateri raziskovalci pripovedovalcu pripisujejo celo politično funkcijo.

Delo Špele Frlic ni samo s številnimi tujimi in domačimi deli teoretsko utemeljena raziskava pripovedovanja v sodobnem urbanem prostoru, je tudi dragocena kronologija razvoja sodobnega pripovedovanja na Slovenskem. Knjižnica Glasnika SED tako objavlja folkloristično raziskavo, ki obravnavani fenomen in njegove akterje – avtorica jih kot soudeleženka sodobnega pripovedovanja dobro pozna – celovito predstavlja. Pričujoče delo je pomemben doprinos k študijam sodobnih tradicij v slovenskem prostoru, ki pogosto ostajajo brez ustreznih knjižnih izdaj.

MARIJA STANONIK: Pesnjenje v vojaški suknji in proti njej (1515–1918).

Založba ZRC (Poezija konteksta; 6), Ljubljana 2020, 511 str.

Ddr. Marija Stanonik je svojo novo knjigo nasloвила *Pesnjenje v vojaški suknji in proti njej (1515–1918)*. V podnaslovu pojasnjuje, da gre za monografijo z antologijo vojaških pesmi. Zaradi tako obsežnega pesniškega gradiva, ki ga sproti komentira in dopolnjuje s kar 1.400 opombami pod črto, je obseg narasel na več kot 500 strani. Pri zbiranju gradiva in prepisovanju pesmi ji je pomagala Zdenka Primožič. Knjigo, ki je v zbirki Poezija konteksta izšla pri Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU, je založila Založba ZRC. Doslej sta izšli dve antologiji pesmi iz prve svetovne vojne: prva, *Oblaki so rudeči*, v kateri so zbrane tako folklorne kot literarne pesmi, je ob 70-letnici

začetka vojne izšla v Trstu, druga, *V vojni krajini*, pa ob 100-letnici njenega začetka in se omejuje samo na slovensko leposlovje. Pričujoča knjiga želi biti rdeča nit, ki teče od prve znane slovenske uporniške pesmi *Le vkup le vkup uboga gmajna* do vojaškega pesnjenja ob koncu vojne. V njej je zbranih okrog tisoč pesmi. Sta pa dve antologiji vojaških pesmi izšli že med vojno: leta 1916 je dr. Rudolf von Andreeka pripravil antologijo *Slovensche Kriags und Soldaten Lider*, dve leti pozneje pa Josip Joža Lovrenčič *Brstje iz vrta slovenskega pesništva*.

Avtorica je monografijo razdelila na tri poglavja, v katerih je največ komentiranega gradiva iz prve svetovne vojne.

* Milan Vogel, univ. dipl. etnolog in prof. slovenščine, upokojeni komentator v kulturni redakciji časopisa Delo; mavcmilan@gmail.com. – Besedilo je bilo predvajano 16. novembra 2020 na 3. programu Radia Slovenija v oddaji S knjižnega trga, za katero je bilo prvotno tudi napisano. Tu ga objavljamo z malenkostnimi spremembami.

Prvo poglavje je namenjeno vojaškemu pesnjenju, od fragmenta pesmi o slovenskem kmečkem uporu leta 1515, ki velja za prvi slovenski zapis uporniške pesmi, do začetka prve svetovne vojne, tretje pa je zgovorno naslovljeno *Porazen konec*.

V prvem poglavju imajo pomembno mesto pesmi o bojih s Turki. Ker so bile v vseh časih vojaške pesmi močno propagandno sredstvo, so sem uvrščene tudi doslej prezrte pesmi urednika prvega pesniškega zbornika *Pisanice* Janeza Demascena Deva in Valentina Vodnika. Dev se je obračal na ljubljanske žolnirje in dezerterstvo razglašal za veliko sramoto, Vodnik pa je priredil nemške *Pesmi za brambovce*. Sledita tudi beneški pesmi o navdušenju nad Italijo in razočaranju nad njo, o meksikajnarjih in avstrijski zasedbi Bosne, posebnost pa je ilustrirani rokopisni zvezek pesmi z naslovom *Petkovsek* kmalu padlega mladega Jerneja Petkovška, ki jih je napisal kot nabornik v Celovcu.

V osrednjem in najboljšejnem delu monografije je zbrano gradivo najprej obravnavano z geografskega in kronološkega vidika. Tu so najštevilnej-

še pesmi s prve fronte v Galiciji, po napadu Italije pa s tirolske in soške, kronološko pa so razvrščene po letih. Svoja poglavja imajo tudi vojaki brez orožja, kot so nezanesljivi, ranjenci, uporniki, recimo v Judenburgu, pesmi iz zaledja in bojnih položajev. Avtorica ocenjuje tudi estetsko vrednost pesmi, od kod so jemali motive, jih razvršča v posamezne žanre in ugotavlja njihovo poetiko. Največ motivov je iz slovenske folklore, slovenske literature, kjer prednjačita Prešeren in Gregorčič, Svetega pisma in cerkvenih pesmi. Po žanrih jih razvršča v reprezentativne, kjer je bistven nagovor v obliki slavljenja, čaščenja, hvale ali kritike, to so budnice, satira, himna, posmrtnice, nagrobnice ali pisma, in v publicistične, kot so kronika, reportažnica, balada in še nekatere. V to poglavje uvršča še izbiro motivov in poetiko.

Z naslovom tretjega poglavja *Porazen konec* je mišljen propad avstro-ogrske monarhije, prinaša pa pesmi, ki so nastale že v Jugoslaviji. Med avtorji so tudi znana imena, kot sta Rudolf Maister Vojanov in Josip Stritar, predvsem pa Vid Ambrožič, avtor največ pesmi iz

časa vojne, saj je v vojaški suknji preživel kar sedem let in je eden glavnih virov pričujoče monografije. Druga dva pomembna vira ob številni strokovni literaturi, dnevnikih, ustnih virih, arhivih in redkih zbirkah iz tistega časa sta bila časopisa *Domoljub* in *Štajerc*.

Mariji Stanonik je treba priznati, da je opravila ogromno in zahtevno delo. Na enem mestu je zbrala pesnjenje v vojaški suknji v obdobju dolgih petsto let. Zlasti čas prve svetovne vojne zanika stereotip o Slovencih kot nevojaškem narodu, saj se skoraj v vsaki pesmi kaže korajža in pripravljenost za boj, zlasti za cesarja. Takole se je glasilo sporočilo cesarja poveljstvu 17. pešpolka, ki so ga sestavljali večinoma slovenski vojaki:

Hočem, da Moj prvorojeni, Meni po božji milosti podarjeni sin pripada odslej Moji vrli junaški brambni sili in ga imenujem za vrhovnega imejitelja Svojega pehotnega polka št. 17, ki naj nosi odslej ime 'Cesarjevič'.

*Na Dunaju, dne 24. novembra 1916.
Karel s. r.*

ALEKSEJ KALC, MIRJAM MILHARČIČ HLADNIK, JANJA ŽITNIK SERAFIN: Doba velikih migracij na Slovenskem.

Založba ZRC (Zbirka Migracije), Ljubljana 2020, 514 str.

Migracije so bile in ostajajo del vsakdana. Od srede 19. stoletja so močno zaznamovale tudi slovenski prostor. Obdobje, znano kot »doba velikih migracij«, sta pod drobnogled vzela zgodovinar Aleksej Kalc in sociologinja Mirjam Milharčič Hladnik, ki delujeta na Inštitutu za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU. Poleg njiju se je kot avtorica podpisala upokojena literarna zgodovinarica Janja Žitnik Serafin. Svoje raziskovalno delo so

združili v knjigi z naslovom *Doba velikih migracij na Slovenskem*. Rdeča nit knjige je celovito in poglobljeno razumevanje migracijskih pojavov s pomočjo treh med seboj povezanih vidikov: zgodovinskega, kulturnozgodovinskega in biografskega.

V prvem, hkrati tudi najboljšejnem delu knjige Aleksej Kalc analizira migracije skozi prizmo zgodovine in jih postavlja v kontekst gospodarskega, družbenega in političnega dogajanja od

* Gašper Raušl, študent 3. letnika dodiplomskega študija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; gapirauosl@gmail.com.